

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

УДК 808.51

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13879820>

Публічний виступ: від аналізу ораторських дій до оцінювання ефективності промови

Красницька Ольга Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук,
Національний університет оборони України, Київ, Україна, 03049,
<https://orcid.org/0000-0002-0417-3318>

Вайнола Ренате Хейкїївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної освіти та
соціальної роботи, Український державний університет імені Михайла
Драгоманова, вул. Освіти, 6, Київ, Україна, 02000, <https://orcid.org/0000-0002-9754-6178>

Прийнято: 15.09.2024 | Опубліковано: 29.09.2024

***Анотація.** Становлення викладача як професійного спікера й досягнення ораторської майстерності вимагає від нього систематичної ораторської практики, рефлексії здобутого досвіду, досягнення результативності ораторської діяльності. Крім цього ваговою складовою навчання оратора стає перегляд та аналіз публічних виступів спікерів зі сфер освіти, науки, бізнесу, політики. Виділяючи переваги аналізу ораторського досвіду професійних спікерів, автори зауважують на з'ясуванні їхніх сильних сторін, індивідуальних особливостей ораторської діяльності, вивченні ораторського*

стилю, методики роботи з аудиторією, оцінюванні впливу на слухачів через власну особистість оратора й контент промови.

Підтверджено вагому роль рефлексії у зростанні спікера та представлено її через осмислення ним власних ораторських дій, зворотного зв'язку від аудиторії, оцінювання ефективності виступу, його впливу на слухачів та ефекту від промови. Зокрема останній визначається силою впливу оратора на аудиторію, зробленими нею діями й здійсненими вчинками, змінами в поведінці, думках, переконаннях, трансформаційних змінах в особистісному та професійному розвитку.

Відзначено вплив ЩО та ЯК у публічному виступі на його результативність. Оригінальний контент промови, що синтезує знання з різних галузей, і вдала форма його подачі реалізують основну інформаційну магістраль, стратегію й тактику виступу.

Виокремлено критерії оцінювання публічного виступу та ефективності дій оратора, а саме: інформативність промови; композиційна цілісність виступу; переконливість промови; конгруентність вербального й невербального мовлення оратора; взаємодія спікера з аудиторією; керування увагою слухачів; реакції аудиторії; креативність оратора; володіння матеріалом; якість відповідей спікера на запитання аудиторії; якість візуалізації контенту промови; уникнення пасток в ораторській діяльності; досягнення мети, ефект від виступу, післядії слухачів; сильні та слабкі сторони промови; задоволеність оратора.

Ключові слова: *ораторська діяльність, професійний спікер, викладач, цільова аудиторія, рефлексія оратора, увага аудиторії, критерії оцінювання публічного виступу, контент промови.*

Public speaking: from oratory actions analysis to the speech effectiveness evaluation

Krasnytska Olha

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Sciences, National Defense University of Ukraine, Kyiv, 03049, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0417-3318>

Renate Vainola

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Education and Social Work, Dragomanov Ukrainian State University, 6 Osvity St, Kyiv, Ukraine, , 02000, <https://orcid.org/0000-0002-9754-6178>

Abstract. *The formation of a teacher as a professional speaker and the achievement of oratorical skills require him systematic oratory practice, reflect on the gained experience, achievement of oratorical activity effectiveness. In addition, the review and analysis of public speeches by speakers from the fields of education, science, business, and politics becomes an important component of speaker training. Highlighting the advantages of analyzing the professional speakers oratory experience, the authors note their strengths clarification, individual features of oratory activity, the oratorical style study, methods of working with the audience, the assessment of the impact on listeners through the speaker's own personality and the speech content.*

The important role of reflection in the growth of the speaker is confirmed and presented through his understanding of his own oratorical actions, feedback from the audience, evaluation of the speech effectiveness, its impact on the listeners and the speech effect. In particular, the last one is determined by the power of the speaker's influence on the audience, his actions and proceedings, changes in behavior,

thoughts, beliefs, transformational changes in personal and professional development.

The influence of “WHAT” and “HOW” in a public speaking on its effectiveness is noted. The original speech content, which synthesizes knowledge from various fields, and the successful form of its presentation implement the main information highway, strategy and tactics of the speech.

The criteria for public speech analyzing and the effectiveness of the speaker's actions evaluating are singled out, namely: the speech informativeness; the performance compositional integrity; the persuasiveness of the speech; congruence of the speaker's verbal and non-verbal speech; the speaker and audience interaction; listeners' attention management; audience reactions; speaker creativity; material possession; the quality of the speaker's answers to the audience's questions; speech content visualization quality; avoiding the pitfalls in public speaking; the goal achievement, the effect of the speaking, the listeners after-effects; strengths and weaknesses of speech; speaker satisfaction.

Key words: *public speaking, professional speaker, teacher, target audience, speaker's reflection, audience attention, criteria for evaluating public speaking, content of speeches.*

Вступ. У сучасному інформаційному світі публічний виступ для викладача стає і зброєю, і можливістю. Межі ораторської діяльності значно розширилися, адже сьогодні можна в будь-який час вийти у прямий ефір на ютубі чи в мережі «Фейсбук» та провести лекцію, записати цілісний відеокурс і розмістити у вільному доступі на ютуб-каналі, записати серію наукових подкастів та викласти на Spotify чи персональному сайті або ж вести їх онлайн через ютуб-канал. Наукових конференцій проводиться стільки, що можна представляти свої здобутки, результати досліджень хоч кожного місяця. Тож ораторська діяльність представляє різноманітні можливості для викладача, а інформаційно-комунікаційні технології й засоби дають змогу розширити

потенційну аудиторію для впливу, ділитися з нею своїми знаннями, залучати до наукових поглядів та ідей. Постає лише питання забезпечення ефективності публічних виступів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ораторську діяльність досліджує риторика – наука про ораторське мистецтво й красномовство. Їй приділяють увагу В. Вандишев, Н. Голуб, Г. Городиловська, Н. Колотілова, З. Куньч, Л. Мацько, О. Мацько, О. Переломова, М. Препотенська, Г. Сагач, Л. Ткаченко, І. Шмілик та ін. В. Вандишев визначає сутність ораторського мистецтва в тому, щоб донести до слухача слово правди, яке б допомогло усвідомити щось дуже важливе, чого досі той не усвідомив. На найвищому рівні його метою є досягнення істини, начала величного й всеохоплюючого, усвідомлення якого підносить людину, викликає відчуття захвату [1, с. 69].

За свідченням L. Rață та N. Bîrnaz, без володіння ораторською компетентністю, що передбачає передачу викладачем аудиторії досвіду й переконань у такий спосіб, щоб вони були засвоєні студентами (слухачами), стали необхідними, набули характеру власних ідей, рішень, детермінуючи таким чином поведінку особистості, неможливе досягнення вагомих освітніх результатів [2, с. 79].

Результати наших наукових розвідок дають підстави стверджувати, що сутнісним ядром ораторської діяльності викладача є інформаційний, когнітивний, емоційний, психологічний та поведінковий вплив на цільову аудиторію. Оратор не тільки подає інформацію аудиторії, він будує з нею стосунки, засновані на повазі й довірі, працює зі слухачами, служить їм, викликає емоції та почуття, спонукає до дій і вчинків. Під час публічного виступу здійснюється кодування, передача й декодування повідомлень, перетворення їх у регулятор дій людини, що, згідно з О. Хміляром, складає основу спілкування між суб'єктами ораторської діяльності [3]. Водночас для забезпечення її ефективності, що вимірюється силою впливу оратора на аудиторію, спікеру необхідно систематично проводити аналіз власних дій під

час виступу, з'ясовувати сильні та слабкі сторони промови, розуміти отриманий ефект і визначати шляхи вдосконалення.

Підготовка до публічної промови та її виголошення займають 98 % зробленої роботи й пройденого шляху. Водночас залишається ще 2 %, на які часто не звертають увагу, але які визначають зростання оратора та ефективність подальших виступів. L. Weidel, описуючи шлях систематичного досягнення перемог, зазначає, що 98 % зробленого – це ще не зроблена справа, навіть якщо хочеться так думати. Переможці долають останні 2 % [4]. Ними й стає аналіз промови, визначення кроків до вдосконалення – рефлексія оратора.

Аналіз публічного виступу дає змогу оцінити дієвість і правильність ораторських дій, застосованих технік та прийомів, слушність обраної стратегії й доречність тактики, точність і логічність визначеної інформаційної магістралі, рівень сприйняття аудиторією інформації. Як пише Р. Кушнір, кожна промова – крок на шляху спікера до кращого пізнання себе й досконалості [5, с. 46]. Крім того аналіз виступів ораторів зі сфер освіти, науки, бізнесу, політики дають змогу викладачу проаналізувати методику роботи спікера з аудиторією, запозичити певні техніки та прийоми, розпізнати секрети успішних ораторів і виробити власну стратегію досягнення ефективності й успіху в ораторській діяльності.

Аналіз наукових доробків відомих риторів засвідчує недостатність вивчення питання оцінювання ефективності промови й виділення чітких критеріїв, які б повноцінно відображали закони риторики та закони ораторської діяльності, принципи ораторського мистецтва, взаємодію спікера з аудиторією, що лежать в основі ораторської діяльності. Варто акцентувати увагу на ролі рефлексії для самопізнання оратора, з'ясування власних сильних і слабких сторін, означення шляхів самовдосконалення. Крім того вважаємо за необхідне довести вагомість систематичного перегляду, вивчення, аналізу й оцінювання промов ораторів зі сфер освіти, науки, бізнесу, політики для розвитку професійного спікера й досягнення викладачем ораторської майстерності.

Метою статті є з'ясування критеріїв оцінювання публічного виступу, ефективності дій оратора та визначення переваг аналізу промов професійних спікерів для розвитку викладача й досягнення майстерності в ораторській діяльності.

Результати дослідження. Лілі Уолтерс, американський оратор, справедливо зауважує, що успіх публічного виступу залежить не від того, що запропонує оратор, а від того, що отримає слухач. Важливим є і змістовний контент промови, і форма його подачі, взаємодія спікера з аудиторією, довіра до викладача та його слів. Оратор повинен забезпечити цікавість виступу для слухачів, завоювати й утримати їхню довільну увагу, сформувані післядовільну увагу. Крім того приваблювати аудиторію своєю непересічною особистістю та індивідуальністю.

ЩО та ЯК у публічному виступі. В. Трасу виділяє дві основні характеристики в ораторській діяльності, що відрізняють кращих спікерів, а саме: велика внутрішня сила й життєлюбність і відмінний зміст та форма подачі контенту промови. Перша випромінює задоволення й щастя оратора від взаємодії зі слухачами, ставлення до них як друзів і колег, що підвищує їхній ентузіазм [6]. У цьому контексті вдало зауважує О. Хміляр, викладач, який працює за покликанням, зосереджений на цілях, керується цінностями, відповідальний за стосунки та взаємини, проявляє себе у творінні з великою життєвістю [7]. Він щасливий займатися ораторською діяльністю й працювати з аудиторією, віддавати їй все краще, вкладати свій час, енергію та зусилля в роботу з нею.

Друга характеристика, відмінний зміст і форма подачі контенту, розкриває ЩО та ЯК в ораторській діяльності. ЩО – контент промови, який оратор готує для цільової аудиторії. Він має бути корисним для слухачів, задовольняти, а здебільшого й випереджати їхні потреби та запити. Відповідаючи на запитання «ЩО потрібно слухачам?», «ЩО вони мають отримати в результаті виступу?», «ЩО їм необхідно засвоїти?», «ЩО

допоможе аудиторії вирішувати професійні завдання чи проблеми, особистісно та професійно зростати?», «ЩО їй потрібно знати?», оратор добирає матеріал публічного виступу чи навчального заняття, або програми курсу. Найкраще, коли він синтезує знання з різних галузей і наповнює свої промови оригінальним авторським контентом.

ЯК – форма подачі матеріалу. В ораторській діяльності вона набуває неабиякого значення, адже спікер повинен насамперед зацікавити аудиторію в темі виступу. Відомо безліч випадків, коли лектор настільки цікаво, креативно, доступно та зрозуміло розповідає, що аудиторія готова його слухати, слухати й слухати. До прикладу, лекції Роберта Сапольські, професора Стенфордського університету, збирають численні аудиторії, на ютубі мають багатотисячні перегляди. Його курс «Біологія поведінки людини» оснований на власних наукових дослідженнях ученого, переповнений цікавими прикладами, фактами, порівняннями, історіями й т. п. Лектор в індивідуальній манері розкриває світ людського буття, пояснює поведінку людини в порівнянні з тваринним світом. Професор виробив власний ораторський стиль, що дає йому змогу з перших хвилин виступу завойовувати увагу аудиторії й утримувати до кінця лекції. Отже, від ЯК залежить сприйняття інформації слухачами, сприйняття постаті оратора, зацікавленість аудиторії та подальші її дії, довільна й післядовільна увага, пізнавальний інтерес.

ЩО та ЯК в оригінальному поєднанні забезпечують досягнення цілей в ораторській діяльності й ефект від публічного виступу. Зокрема останній визначається силою впливу спікера на аудиторію, зробленими нею діями та здійсненими вчинками, змінами в поведінці, думках, переконаннях, трансформаційних змінах в особистісному й професійному розвитку.

Таким чином, для забезпечення повсякчасної ефективності ораторської діяльності викладачу необхідно систематично здійснювати її рефлексію. Рефлексія оратора замикає цикл у розробленій нами моделі ораторської

діяльності (підготовка до публічного виступу, власне промова, зворотний зв'язок від аудиторії, рефлексія) [8].

Рефлексія в ораторській діяльності. Рефлексія спікера проявляється насамперед в осмисленні власних ораторських дій, зворотного зв'язку від слухачів, оцінюванні ефективності виступу, його впливу на аудиторію та ефекту від промови. Усвідомлення своїх сильних і слабких сторін як професійного спікера, з'ясування сильних і слабких сторін кожного публічного виступу дає змогу викладачу виділяти переваги та вдало їх використовувати у процесі ораторської діяльності, формуючи власний ораторський стиль і розкриваючи індивідуальність. Робота над недоліками підвищує спроможності оратора, особливо у спілкуванні з різними цільовими аудиторіями, зокрема високостатусними чи складними.

Рефлексія сприяє формуванню «Я» професійного спікера, викристалізовує шляхи та способи самовдосконалення, спонукає до активного й безперервного навчання. Викладач набуває сміливості змінюватися, водночас залишаючись собою, вірним науково-педагогічним цінностям та ідеалам, сміливості розкривати себе перед аудиторією. Здобутий ораторський досвід перетворюється у скарбничку безцінних знань і вмінь, що формують та змінюють спікера. Знаходимо підтвердження в дослідженні Р. Вайноли. Учена зазначає, набуваючи досвіду на основі рефлексії, викладач виробляє для себе систему педагогічних дій, умінь і навичок, створюючи власну «методичну скриньку» [9, с. 47]. Ораторська практика разом зі зворотним зв'язком завдяки рефлексії закладають міцний фундамент досягнення ораторської майстерності та ґрунтовних результатів у викладацькій діяльності.

Отже, у межах ораторської діяльності ми розглядаємо рефлексію з двох боків: 1) самоаналізу оратором публічного виступу, зворотного зв'язку та своїх дій; 2) самоаналізу, самоусвідомлення й самопізнання спікера. Водночас зауважимо, що крім рефлексії власної ораторської діяльності для досягнення вагомих результатів у ній викладачу необхідно повсякчас переглядати й

аналізувати публічні виступи інших професійних спікерів – освітян, науковців, політиків, бізнесменів тощо. У такий спосіб він не тільки озброює себе новими знаннями з різних сфер, а й наповнює креативним змістом власні промови, виробляє лайфаки в ораторській діяльності.

Переваги аналізу ораторської діяльності професійних спікерів. Аналіз ораторської практики інших спікерів та оцінювання ефективності їхніх дій дає змогу викладачу наступне:

- означити методи, техніки, прийоми, які використовує оратор у побудові комунікації та взаємодії з аудиторією, керуванні її увагою, подачі контенту виступу, за потреби впровадити їх у власну ораторську практику;
- прослідкувати композиційну цілісність промови, наповненість вступної, основної й заключної частин, зафіксувати відмінності в різних спікерів;
- зрозуміти методику відповідей оратора на запитання, роботи з провокаційними запитаннями, «незручними» коментарями, критичними зауваженнями;
- побачити, як спікер керує власним психоемоційним станом під час виступу;
- з'ясувати сильні сторони оратора та його виступу;
- визначити лайфаки, індивідуальні особливості ораторської діяльності спікера, простежити його ораторський стиль;
- оцінити вплив оратора на аудиторію через власну особистість і контент виступу;
- з'ясувати допущені помилки в публічному виступі й на основі цього усвідомити власні недоліки;
- відзначити креативність, оригінальність, змістовність контенту промови;
- установити реакції аудиторії на слова спікера, застосовані ним ораторські прийоми;

- підвищити ефективність власних публічних виступів.

Як зазначає Д. Метьюз, уміння створювати та проводити плідні презентації (виголошувати промови) має практичні переваги, адже ви можете ефективніше передавати свої знання аудиторії, «продавати» власну працю, рекламувати професійну діяльність, пришвидшити досягнення в ній результатів [10, с. 30]. Через успішну ораторську діяльність викладач формує персональний бренд освітянина, науковця, професійного спікера.

Критерії оцінювання публічного виступу. Пропонуємо визначити критерії, за якими варто оцінювати кожен власний виступ і промови професійних спікерів, визначати ефективність ораторських дій і впливу на цільову аудиторію, що послужить навчанню й самовдосконаленню викладача.

***Критерії оцінювання публічного виступу** ми розкладаємо як сукупність ознак, на основі яких відбувається аналіз та інтерпретація ораторських дій, реакцій аудиторії, оцінювання ефективності публічної промови й отриманого ефекту.*

Аналіз доробків науковців засвідчує відмінності у сприйнятті та оцінюванні публічного виступу. Н. Середа пропонує аналізувати промову згідно з вимогами до неї, а саме: змістовність, ясність і точність, логічність, простота й зрозумілість, стислість, багатство мови, емоційність і наочність, жвавість викладу, доречність [11, с. 9]. Вказані ритором критерії більше схожі на вимоги до культури мовлення оратора й не враховують його поведінку, реакції аудиторії, дотримання ним принципів ораторського мистецтва, правил і вимог до публічного виступу.

Під час аналізу промови З. Куньч, Г. Городиловська та І. Шмілик пропонують відповісти на такі запитання: як аудиторія зустріла оратора; чи вдалим був виступ; як можна охарактеризувати настрій аудиторії упродовж промови; якою була реакція спікера на невдачу/успіх; оцінка композиції промови; у разі негативної реакції аудиторії чим вона була зумовлена; як можна оцінити мовлення оратора; як слухачі реагували на аргументи, приклади,

жарти, запитання; якою була поведінка оратора; що повчальне з виступу необхідно врахувати під час підготовки до наступної промови [12, с. 154–155].

На думку Т. Конівіцької, публічний виступ варто оцінювати за п'ятьма критеріями: структура промови (наявність трьох складових (вступ, основна частина, висновок), ефективність виступу, доречність побудови основної частини, влучність висновку), зміст виступу (міра розкриття теми, досягнення мети промови, доцільність аргументів, новизна), вербальні засоби (культура мовлення, мовні особливості (словниковий запас, ясність і логічність висловлення думки, лаконічність), використання риторичних фігур і тропів, уміння користуватися інтонаційними можливостями мовлення), невербальні засоби (доречність, природність і виразність жестів, емоційна насиченість виступу, упевненість, зовнішній вигляд, постава), засоби активізації уваги слухачів (зоровий контакт, взаємодія з аудиторією, різні форми подання матеріалу, залучення слухачів до діалогу) [13, с. 105]. Відмітимо неточності в невербальних засобах і засобах активізації уваги.

Таким чином, на основі аналізу наукових і методичних доробків риторів, багаторічного емпіричного досвіду ораторської практики й досвіду викладання риторики в університеті, глибокого теоретичного вивчення питання ораторської діяльності визначаємо наступні **критерії оцінювання публічного виступу**:

1. *Інформативність промови*, що реалізує правило інформативності та принципи змістовності й новизни в ораторській діяльності, виражає змістовність і водночас лаконічність контенту. Публічний виступ має мати насичений зміст, переданий оратором у лаконічній формі з виділенням головних положень. Крім цього контент має бути корисним для цільової аудиторії, задовольняти її освітні, пізнавальні, інформаційні потреби й запити. Інформативність, як засвідчує Т. Єщенко, забезпечує вербалізовану організацію знань, їх осмислення, передавання та декодування слухачем. Вона відображає здатність адекватного донесення визначеної міри інформації до аудиторії за каналами зв'язку [14, с. 174–175]. Зауважимо, що не допускається багатослів'я

у виступі, за яким приховується формування лише загальних уявлень про предмет. Спікер повинен озброїти слухачів новою цінною інформацією, практичними інструментами, максимально повно розкрити заявлену тему у відведений для промови регламент.

2. *Композиційна цілісність виступу.* Архітектоніка промови складається зі вступної, основної та заключної частин, кожна з яких виконує свої завдання. Гармонійне поєднання всіх елементів промови реалізує правило золотого перетину. Відсутність вступу у виступі не дасть змоги оратору привернути увагу слухачів до теми й постаті викладача, означити важливість контенту для них. Спікеру насамперед необхідно подолати інерцію включеності аудиторії. Відсутність заключної частини не сформує остаточне враження про виступ та оратора, унеможливить сфокусування уваги слухачів на основних положеннях, спонукання їх до дій. Крім того необхідно оцінити якість, наповненість вступної, основної та заключної частин промови, з'ясувати відмінності в порівнянні з попередніми виступами. Останнє зокрема дасть змогу виділити кліше, яким оратор може користуватися. Ми зауважуємо на цінності креативності в ораторській діяльності.

3. *Переконливість промови,* що залежить від точності підбору аргументів, правильності побудови лінії аргументації або контраргументації, балансу між логікою та емоціями у виступі, упевненості оратора й віри в інформацію, його професіоналізму й експерності, відповідності зовнішнього вигляду комунікативним умовам виступу. Аргументи, що представляють доказову базу у промові, добираються для конкретної цільової аудиторії чи окремого слухача – сильні аргументи. Слабкі натомість лише розпорошують увагу аудиторії та знижують переконливість оратора, піддають сумніву всі інші положення виступу. Силу аргументів визначають слухачі, що вказує на необхідність знання (характеристики) спікером цільової аудиторії.

4. *Конгруентність вербального й невербального мовлення оратора.* Вербальне мовлення має відповідати вимогам до культури мовлення, а саме:

правильності, точності, зрозумілості, логічності, змістовності, багатству, чистоті, доречності, виразності. Ясність, зрозумілість, доступність інформації для аудиторії, логічність її подачі є обов'язковими й забезпечують логічну стрункість контенту, сприйняття, розуміння та засвоєння слухачами. Багатство мовлення викладача збагачує словниковий запас аудиторії. Крім цього оратор повинен володіти гарною технікою мовлення, уміло користуватися голосом.

Невербальне мовлення спікера має відповідати вербальному, посилювати його, здійснювати символічну регуляцію поведінки особистості. Через нього оратор розкриває індивідуальні особливості, надає комунікативному середовищу відкритості чи навпаки закритості, створює емоційний фон виступу. Як зазначає О. Хміляр, жестове вираження стає не лише засобом кодування, передачі й декодування повідомлення, а й способом організації уявлень особистості про себе та навколишній світ, символом ідентифікації себе. Думка ж спікера формується у слові та жесті [3, с. 239].

Володіння оратором голосом і доречність використання різних засобів кінесики реалізують принципи різноманітності, впевненості, лідерства, емоційності в ораторському мистецтві. На невербальному рівні спікер демонструє вмотивованість до ораторської діяльності й зокрема роботи з цільовою аудиторією.

5. *Взаємодія оратора з аудиторією*, що відображає правила взаємного обміну та взаємодії з аудиторією, принципи лідерства й відповідальності в ораторській діяльності. Спікер встановлює контакт зі слухачами з початку виступу, підтримує його до кінця промови, що забезпечує її діалогічність. Аудиторія має відчувати, що оратор із нею спілкується та працює для неї. Крім цього він зобов'язаний завоювати довіру слухачів. Будуючи активну взаємодію з ними, спікер створює відкрите комунікативне середовище, отримує зворотний зв'язок. Він несе відповідальність за психологічну атмосферу під час виступу. Взаємодія оратора з аудиторією частково забезпечує підтримання її уваги.

6. *Керування увагою аудиторії*, що реалізує принцип концентрації уваги та правило взаємного обміну в ораторському мистецтві. Увага, як зазначає М. Савчин, збирає у фокус розумові сили людини (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уяву) та спрямовує їх на сприймання предметів, ситуацій, розв'язання проблем. На стадії сфокусованої уваги відбувається ретельне дослідження об'єкта. Увага забезпечує свідомий характер діяльності людини [15, с. 172]. Від насиченості промови різноманітними ораторськими техніками (вербальними, невербальними, аудіальними, техніками, пов'язаними з дією) залежить її цікавість та увага слухачів. Чим більше технік і прийомів застосовано у виступі в оригінальному й гармонійному їх поєднанні, тим він стає цікавішим для аудиторії, виступом, що запам'ятовується та викликає пізнавальний інтерес, а також сам оратор залишається в пам'яті слухачів. Аудиторія свідомо концентрує увагу на промові, на тому, що говорить викладач, осмислює отриману інформацію. Крім того це посилює взаємодію спікера з аудиторією.

7. *Реакції аудиторії*. Під час перегляду та аналізу виступу необхідно відмічати, як слухачі реагували на подану інформацію, окремі положення, застосовані оратором техніки й прийоми. Що в них викликало захват, незгоду, коментарі, запитання? Як була сприйнята інформація? Чи все було зрозуміло? Який зворотний зв'язок отримав спікер? У реакціях аудиторії часто можна знайти шляхи вдосконалення виступу, розвитку теми, нові ідеї.

8. *Креативність оратора*, що проявляється через оригінальний контент виступу, його побудову, комунікацію та взаємодію з аудиторією. Креативність розвивається на основі постійного творчого пошуку спікера, творчої активності, синтезу знань із різних галузей, поєднанні на перший погляд непоєднуваного. Оригінальний оратор створює нові знання для слухачів на основі власних наукових досліджень. Крім цього публічні виступи такого спікера завжди будуть насичені вдалим поєднанням значної кількості

ораторських технік і прийомів, відзначатимуться варіативністю, продуктивним перетворенням дійсності, якістю.

9. *Володіння матеріалом.* Оратор повинен вільно володіти контентом промови, за потреби вільно імпровізувати, залучати до діалогу слухачів, відповідати на їхні запитання, коментарі, не відхиляючись від теми виступу. Забороняється читання з аркуша паперу чи слайду, оскільки в такий спосіб утрачається контакт викладача з аудиторією, значно знижується її увага.

10. *Якість відповідей оратора на запитання аудиторії.* Запитання – ефективна вербальна техніка, за допомогою якої можна керувати увагою слухачів, отримувати від них зворотний зв'язок протягом виступу. Оцінюючи промову, варто проаналізувати наявність запитань від спікера аудиторії та навзаєм, якість запитань і якість відповідей. Відсутність у слухачів запитань може свідчити про незрозумілість подачі контенту, незацікавленість у ньому, байдужість, відсутність у них емоційного відгуку. Натомість запитання дають оратору можливості посилити контент промови, задовольнити запити аудиторії, наголосити чи повторити основні положення, спонукати до дій. Відповіді викладача мають бути змістовними й лаконічними. У разі провокативних запитань оцінюється вміння спікера застосовувати техніки роботи з ними (із запереченнями), емоційний контроль над виступом. У разі спростування слухачем положень оратора останній подає контраргументацію.

11. *Якість візуалізації контенту промови,* що реалізує загальнодидактичні принципи наочності й доступності, посилює вплив на візуальний канал сприйняття інформації. Візуалізація контенту передбачає підготовку слайдів, різноманітних ілюстрацій, роздаткових матеріалів, макетів, а також використання дошки чи фліпчарту під час виступу. К. Андерсон зазначає, що фотографії, рисунки, елегантні шрифти, діаграми, інфографіка, анімація, відео, аудіо – усе це здатне зробити промову доступнішою та красивішою. Водночас він пропонує оратору з'ясувати, чи потрібно йому воно у виступі. Адже слайди крадуть у спікера увагу глядача й привертають її до

екрану. Тож наголошує на тому, що відсутність слайдів краще, ніж погані слайди [16, с. 121]. Ми погоджуємося з цим і зауважуємо, що слайди виконують лише функцію візуалізації контенту промови. Візуалізація має бути якісною й посилювати слова спікера.

12. *Уникнення пасток в ораторській діяльності*, зокрема пасток страху, експромту, «без мети», самовпевненості, аркуша паперу, слабких аргументів, беземоційності, кепських слайдів, нестійкості уваги людини, нової ідеї. Уникнути цих пасток допомагає ґрунтовна підготовка до виступу, психологічне самоналаштування, подолання хвилювання, визначення чіткої мети промови, насиченість її ораторськими техніками, активна взаємодія з аудиторією, вдала візуалізація контенту, баланс між логікою та емоціями у виступі.

13. *Досягнення мети, ефект від виступу, післядії слухачів*. Необхідно проаналізувати стратегію й тактику промови, наскільки вона сприяла досягненню мети. Яких результатів досягнув оратор? Що зробили слухачі після виступу? До чого він їх спонукав? Що вони повинні були зробити? Яких дій очікував від них спікер? Наскільки слухачі засвоїли матеріал? Чи використовують вони його у процесі професійної діяльності? Ефект від виступу може бути пролонгований у часі.

14. *Сильні та слабкі сторони виступу*. Проаналізувавши дії оратора, контент промови, взаємодію з аудиторією, варто визначити сильні та слабкі сторони як виступу, так і оратора. Перші утворюють переваги спікера, що забезпечують результативність ораторської діяльності. Слабкі сторони засвідчують необхідність розвитку оратора, вказують на недоліки, з якими потрібно працювати.

15. *Задоволеність оратора*. Вагомого значення в ораторській діяльності набуває внутрішня вмотивованість до неї, до служіння аудиторії. Позитивна суб'єктивна оцінка свого виступу, отримання позитивних емоцій, конструктивних відгуків посилюють мотивацію оратора, підвищують енергопродуктивність, зменшують емоційну дистанцію між ним та аудиторією,

прояснюють мислення, розширюють фокус уваги, спонукають ретельно готуватися до наступних виступів. Задоволеність промовою підвищує цінність спікера у власних очах, сприяє розвитку нових ідей, які він із натхненням готовий втілювати в подальшу ораторську практику, робити усвідомлений вибір і працювати над новими проєктами в ораторській діяльності.

Висновки. Ораторська діяльність у сучасну інформаційну епоху представляє викладачу безліч можливостей для спілкування з різними цільовими аудиторіями, впливу на них, поширення своїх знань, ідей, результатів досліджень, формування професійного бренду освітянина, науковця, професійного спікера. Рефлексія оратора, систематичний перегляд та аналіз публічних виступів спікерів із різних сфер, оцінювання їхніх дій та ефективності промов дає змогу викладачу пізнавати себе, розвивати власні сильні сторони, усвідомлювати й працювати над недоліками, формувати ораторський стиль, свою методичну скарбничку ораторських технік, прийомів, методів, забезпечувати результативність ораторської діяльності й досягати ораторської майстерності, як наслідок – посилювати інформаційний, когнітивний, емоційний, психологічний і поведінковий вплив на цільові аудиторії.

Список використаних джерел

1. Вандишев В. М. Риторика і софістика в історико-філософському дискурсі : монографія. Суми: вид-во СНАУ, 2015. 152 с.
2. Rață Lilian, Bîrnaz Nina. Etosul cadrului didactic prin prisma competenței de comunicare oratorică. *Științe ale educației. Științe ale educației*. 2023. № 5. [https://doi.org/10.59295/sum5\(165\)2023_14](https://doi.org/10.59295/sum5(165)2023_14).
3. Хміляр О. Ф. Психологія символічної регуляції дій і вчинків особистості : монографія. Київ : ТОВ «Контекст Україна», 2016. 380 с.
4. Weidel Larry. Serial Winner. 5 Actions to Create Your Cycle of Success. Austin, Texas : Greenleaf Book Group Press, 2015. 256 p.

5. Кушнір Роман. ВЕЛИКИЙ ОРАТОР, або як говорити так, щоб Вам аплодували стоячи. Дрогобич : Коло, 2013. 258 с.
6. Tracy Brian. Speak to Win : How to Present with Power in Any Situation. New York : AMACOM, 2008. 208 p.
7. Khmiliar, Oleh, Lepka, Olha. Vocation as a psychological resource of a happy person. *Щастя та цивілізаційний розвиток* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14–15 листопада 2019 р.). Львів : ЛНМУ імені Данила Галицького, 2019. С. 18–21.
8. Красницька О. В. Модель ораторської діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. № 4. С. 14–21. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2023.292334>.
9. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Київ, 2009. 543 с.
10. Кеннеді Ден, Метьюз Дастін. Потужні презентації. Ідеальний план, як за допомогою вебінарів, онлайн-медіа, виступів і семінарів успішно продавати будь-що. Харків : ВД «Фабула», 2024. 208 с.
11. Серeda Н. В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
12. Куньч Зоряна, Городиловська Галина, Шмілик Ірина. Риторика : підручник. 2-ге вид., допов. Львів : вид-во Львівської політехніки, 2018. 496 с.
13. Конівіцька Т.Я. Підготовка до публічного виступу : практ. посіб. Львів : ЛДУ ДЖД, 2019. 133 с.
14. Єщенко Т. А. Категорія «інформативність» («змістовність»), її мовне вираження в тексті. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2011. Вип. 6, № 1. С. 172–180. <https://doi.org/10.31812/filstd.v6i1.791>.
15. Савчин Мирослав. Загальна психологія : підручник. 4-те вид., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2024. 352 с.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

16. Андерсон Кріс. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. 2-ге вид. Київ : Наш формат, 2017. 256 с.